

Voorwoord

Toen ik zelf nog op de basisschool zat, kreeg regelmatig de vraag “Wat wil je later worden?” Hierop antwoordde ik steevast “schooljuffrouw”. Ik vond het toen al interessant om te zien hoe de juffen en meesters ons nieuwe dingen leerden, de klas gezellig maakten en tijd voor je vrij maakten om iets te vertellen. Na de middelbare schoolperiode bleef de interesse om schooljuffrouw te worden, bestaan en ben ik hiervoor de opleiding gaan volgen. Tot op heden oefen ik dit beroep nog steeds met veel plezier uit.

In de loop der jaren heb ik gemerkt dat het gedrag van leerlingen ten opzichte van mijn eigen basisschoolperiode veranderd is. Er kunnen grote verschillen tussen leerlingen zijn die zowel positief als negatief van invloed kunnen zijn op hun gedrag. Het was vaak een uitdaging om leerlingen met ongewenst gedrag en leerlingen met gewenst gedrag samen te laten werken, zonder dat er constant conflictsituaties ontstonden. In de praktijk bleek dat er op onze school geen eenduidige richtlijnen of methodes waren over hoe er gehandeld kon worden in deze situaties.

Het gevolg hiervan was dat ik zelf twee keer gecoacht ben in het omgaan met ongewenst gedrag. Omdat dit positieve resultaten opleverde, wil ik nu graag onderzoeken welke methode schoolbreed ingezet kan worden om deze resultaten te behouden en te optimaliseren. Ik wil meer leren over de verschillende gedragsproblemen en stoornissen, maar vooral hoe je ermee om kan gaan op school. Hoe kan ik mijn team helpen en hoe kunnen we de leerlingen op school meer gewenst gedrag laten vertonen?

Tijdens de opleiding heb ik veel kennis opgedaan dankzij het enthousiasme van de docenten. Zij deelden hun kennis en vertelden vanuit hun praktijkervaringen. Ik ben als persoon en als leerkracht gegroeid. Je leert heel goed reflecteren op je zelf en op het werk dat je doet. Hier kun je alleen maar van leren en jezelf nog beter gaan ontwikkelen.

Mijn dank gaat uit naar mijn collega's van basisschool CL. Zij hebben mij enorm geholpen bij het uitvoeren van mijn onderzoek. Ze hebben zich opengesteld voor hulp en mij hun vertrouwen gegeven om dit onderzoek uit te voeren.

Ook mijn critical friends en mijn mentor Bert van Geffen zijn een enorme steun geweest in deze periode. Dankzij hun kritische blikken en stimulerende woorden heb ik mezelf nog beter kunnen ontwikkelen.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
1. Inleiding	4
2. Vraagstelling van het onderzoek	6
3. Verantwoording van de vraagstelling	9
4. Onderzoeksstrategie en theoretisch kader	13
5. Methode	19
6. Conclusie en aanbevelingen	26
7. Discussie en reflectie	30
8. Samenvatting	34
9. Literatuur	35
10. Bijlagen	37
Bijlage 1 Mijn bevindingen van de quickscan	38
Bijlage 2 Plan van aanpak	40
Bijlage 3 Gedragsprotocol van bs CL	42
Bijlage 4 Quickscan resultaten november/december	50
Bijlage 5 Quickscan resultaten april/mei	52
Bijlage 6 Klimaatschaal november/december leerlingresultaten	54
Bijlage 7 Klimaatschaal november/december leerkrachtresultaten	57
Bijlage 8 Klimaatschaal april/mei leerlingresultaten	59
Bijlage 9 Klimaatschaal april/mei leerkrachtresultaten	62
Bijlage 10 Tussenevaluatie leerlingenraad	64
Bijlage 11 Tussenevaluatie leerkrachten	71
Bijlage 12 Tussenevaluatie overblijfhouders	75
Bijlage 13 Eindevaluatie leerlingenraad	79
Bijlage 14 Eindevaluatie leerkrachten	80
Bijlage 15 Eindevaluatie overblijfhouders	84

1. Inleiding

Voor u ligt een onderzoek dat gaat over het vervangen van ongewenst gedrag in gewenst gedrag. Omdat veel leerkrachten kampen met ongewenst gedrag, kun je gaan kijken welke methode of aanpak op dat moment het beste ingezet kan worden om gewenst gedrag te stimuleren. Het werkt nog beter als je een methode vindt die je schoolbreed kunt inzetten, waardoor iedereen die aan school verbonden is, hier profijt van heeft.

Ik ga onderzoeken of de methode “SWPBS” het juiste hulpmiddel voor basisschool CL is. Vooral in de groepen 5 t/m 8 ervaren we ongewenst gedrag dat zich niet alleen in de klas uit, maar ook op andere werkplekken in school en tegen andere leerkrachten binnen de school. De leerkracht weet zich soms geen raad met deze leerlingen en ook de klasgenoten ervaren hier hinder van. De sfeer verandert hierdoor, maar ook de leerprestaties kunnen eronder gaan lijden.

Naar aanleiding van deze factoren heb ik de volgende leervragen op het inhoudelijk domein geformuleerd:

- Kan de methode “SWPBS” ervoor zorgen dat we op basisschool CL het gedrag van leerlingen kunnen verbeteren en optimaliseren?
- Zijn de leerkrachten bekwaam genoeg om de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van de leerlingen te bevorderen?

Voor mijn eigen onderzoekende houding heb ik onderstaande leervragen geformuleerd:

- Hoe kan ik mijn kennis vergroten en meer inzicht krijgen op het gebied van gedragsproblemen?
- Hoe kan ik duidelijk en helder communiceren met mijn collega's?
- Hoe kan ik ervoor zorgen dat mijn collega's actief en gemotiveerd bezig zijn met het beloningssysteem?

Vanuit deze leervragen heb ik als eerste mijn collega's gevraagd om mee te werken aan dit onderzoek. Door hun medewerking heb ik een goed beeld gekregen van de situaties rondom ongewenst gedrag. Mede door mijn eigen enthousiasme waren alle collega's gemotiveerd om met dit ongewenste gedrag aan de slag te gaan.

Na het opstellen van de onderzoeksvraag en het lezen van veel interessante literatuur ben ik gestart met het onderzoek. Gedurende het uitvoeren van het onderzoek heb ik de leerkrachten gecoacht, diverse instrumenten ingezet om gegevens te verkrijgen en is de methode SWPBS ingevoerd. Om het onderzoek meer valide en betrouwbaar te maken heb ik ook de leerlingen en de overblijfouders mee laten denken over de inzet van de methode “SWPBS”.

Om u een algemene indruk te geven waar dit onderzoek over gaat heb ik een korte beschrijving van de hoofdstukken gemaakt:

- In hoofdstuk 2 geef ik een beschrijving van de vraagstelling en licht ik toe waarom en voor wie dit onderzoek interessant kan zijn.
- In hoofdstuk 3 geef ik verantwoording over de vraagstelling van het onderzoek door verschillende begrippen te operationaliseren.
- In hoofdstuk 4 beschrijf ik de onderzoeksstrategie en verschillende theorieën die specifiek met mijn onderzoek te maken hebben.
- In hoofdstuk 5 beschrijf ik hoe het onderzoek is uitgevoerd. Ik analyseer de gegevens en geef een overzicht van de resultaten weer.
- In hoofdstuk 6 staan de belangrijkste conclusies die hebben geleid tot het beantwoorden van mijn onderzoeksvraag. Daarnaast doe ik een aantal aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek.
- In hoofdstuk 7 komt de discussie ter sprake en reflecteer ik op mijn onderzoekende leerhouding.

2. Vraagstelling onderzoek

2.1 Aanleiding voor mijn onderzoek

Het is mij opgevallen dat de laatste jaren mijn collega's en ik steeds vaker handelingsverlegenheid ervaren als we te maken krijgen met een leerling dat ongewenst gedrag vertoont in de klas of tijdens andere schoolse activiteiten. Zelfs in de pauzes komen mijn collega's en ik er soms niet over uitgepraat hoe leerlingen zich gedragen. Voorbeelden van ongewenst gedrag zijn geluiden maken in de klas, conflicten tussen leerlingen, zich niet aan afspraken en regels houden, agressiviteit enzovoort. Het maakt niet uit welke acties we inzetten, we komen vaak samen tot de conclusie dat deze toch niet optimaal werken. Dit komt de sfeer en het klimaat binnen de groep niet ten goede, maar ook de sfeer op school kan hierdoor negatief beïnvloed worden. Een oplossing hiervoor kan zijn de leerling buiten de klas te laten werken, zodat er enigszins rust blijft bestaan in de klas. Dit is naar mijn mening niet de juiste manier om de leerling en de hele groep te helpen. Het zou ook veel prettiger zijn als er een aanpak wordt ontwikkeld, waardoor een leerling gewenst gedrag gaat vertonen en dit verinnerlijkt. Ik vind het interessant om te onderzoeken hoe we de situatie zo kunnen aanpassen dat zowel de leerling, de leerkracht als de klasgenoten en andere betrokkenen bij school zich veilig voelen binnen de groep en op school. We zullen dus niet alleen naar de leerling gaan kijken, maar ook naar de leerkracht en de omgeving.

Gelukkig staan mijn collega's er open voor dit samen met mij aan te pakken. Tijdens de gesprekken hierover kwamen we tot de conclusie dat het gedrag tijdens het overblijven ook verbeterd kon worden en dat hier de aanpak ook in ons plan meegenomen moest worden. Een doorgaande lijn in het omgaan en aanpakken van het ongewenst gedrag was op onze school niet ontwikkeld. Beleidsmatig kon er dus van alles op de rails gezet worden. De problematiek centreerde zich in de bovenbouwgroepen. Daar was de grootste noodzaak om tot korte en lange termijn oplossingen te komen. Leerkrachten hadden behoefte aan adequate begeleiding, om hun handelingsverlegenheid met betrekking tot de aanpak van ongewenst gedrag te doen afnemen.

Mijn vraagstelling luidt:

Kunnen de leerkrachten van de groepen 5 t/m 8 op bs CL met hulp van de methode "SWPBS" ongewenst gedrag laten vervangen door gewenst gedrag?

2.2 Is je vraag een onderzoekbare vraag?

Mijn vraag is zeker onderzoekbaar. Samen met het team, leerlingen en overblijfouders gaan we kijken hoe we op school al omgaan met gedrag, wat er al goed gaat en welke aanpassingen er nog nodig zijn om gedrag nog meer te verbeteren. Er is genoeg informatie te vinden over gedrag en over methodes die je kunnen helpen bij het verbeteren van gedrag. We kijken naar de leerkrachten en hun orthopedagogische competenties en we kijken naar de gedragaspecten van de leerlingen. Verder betrekken we nog andere actoren in de omgeving van de leerlingen erbij: de ouders en de overblijfouders.

2.3 Hoe ziet het ideale antwoord op jouw onderzoeksvraag er uit?

Het ideale antwoord is dat de schoolbrede aanpak gedrag bij ons op school werkt. Dat er een gedragsprotocol wordt ontwikkeld met daarin verwerkt een beloningssysteem om zo het gewenst gedrag van leerlingen te stimuleren, hun onderliggende waarden en normen te verbeteren en hun emotionele ontwikkeling te bevorderen. Door gedragsproblemen schoolbreed aan te pakken is iedereen vanaf het begin erbij betrokken. Hierdoor versterken we het verantwoordelijkheidsgevoel en is er meteen een doorgaande lijn in de aanpak van gedragsproblemen. De methode “Schoolwide Positieve Behaviour Support (SWPBS)” wordt in de groepen 5 t/m 8 en bij het overblijven uitgeprobeerd. Als hiermee een verbetering van het gedrag kan worden vastgesteld dan is mijn onderzoeksvraag op een positieve manier beantwoord.

2.4 Waarop kun je voortbouwen: wat is er al op het gebied van gedrag?

Als team hebben we al verschillende jaren behoefte aan een instrument, dat ons meer inzicht kan geven in de sociaal emotionele ontwikkeling van leerlingen. Daarnaast is er behoefte aan interventies die ingezet kunnen worden om de sociaal emotionele ontwikkeling en het gedrag van leerlingen te verbeteren.

We werken met CITO Viseon en Pravoo. Dit zijn signaleringsinstrumenten om de sociaal emotionele ontwikkeling van leerlingen te meten. Beide instrumenten bieden niet genoeg handelingsrichtlijnen voor de leerkrachten na de afname. Verder worden de soemokaarten incidenteel ingezet.

We willen de waarden en normen blijven bevorderen, zodat we een nog veiligere omgeving kunnen creëren voor de leerlingen en andere betrokkenen bij de school.

Op school is literatuur met betrekking tot gedragsproblemen, maar er mag meer mee gedaan worden in de praktijk.

Het team is tot de ontdekking gekomen dat er geen doorgaande lijn is in het omgaan met gewenst gedrag. Collega's gaan hier verschillend mee om, waardoor er niet altijd duidelijkheid is bij de leerlingen. Dit schooljaar zijn we gestart met Handelings Gericht Werken (HGW) en hierbij richten we ons nu vooral op leerproblemen. Volgend schooljaar is er de intentie om dit uit te breiden naar gedragsproblemen.

2.5 Wat is de persoonlijke reden om voor deze vraag te kiezen?

In mijn acht jaar die ik nu als leerkracht werkzaam ben, zijn er verschillende praktijksituaties voorgekomen, waarin leerlingen ongewenst gedrag hebben vertoond. Om deze praktijksituaties te verbeteren heb ik met een van de groepen een sociale weerbaarheidscursus gevolgd. Enkele jaren later heb ik met een coachingstraject meegedaan. Beide cursussen hebben tot het resultaat geleid dat het ongewenste gedrag binnen deze groepen afgenomen is en er meer gewenst gedrag vertoond werd. Voor mijzelf geldt dat ik zelfverzekerder kan omgaan met leerlingen die ongewenst gedrag vertonen. Nu wil ik graag onderzoeken welke methode schoolbreed ingezet kan worden om deze resultaten te behouden en te optimaliseren.

2.6 Waarom is deze vraag voor anderen ook interessant? Voor wie in het bijzonder?

Voor het team is dit interessant omdat er de laatste jaren op school veranderingen binnen de sociaal emotionele ontwikkeling van de leerlingen worden geconstateerd.

Ook zijn de afgelopen jaren enkele leerkrachten geconfronteerd met ernstige gedragsproblematieken, veroorzaakt door leerlingen met de diagnose PDD-NOS en ADHD, waarbij men handelingsverlegenheid had en de leerkrachten niet de juiste hulp hebben gekregen. Op basisschool CL zijn we van een team met fulltimers naar een team met alleen maar parttimers gegaan. Daardoor zullen de leerkrachten hun aanpak omtrent het omgaan met ongewenst gedrag nog beter op elkaar moeten afstemmen.

Ik wil de leerkrachten verder graag ondersteunen in hun ontwikkeling, door samen met ze te kijken welke behoeftes er zijn op het gebied van gedrag en hoe ze een veilig en prettig klimaat kunnen behouden en voortzetten op zowel school-, klasse- en individueel niveau.

Ook andere scholen zullen van dit onderzoek profijt hebben. Wanneer ze deze methode toepassen, zal ook bij hen het ongewenste gedrag van leerlingen veranderd kunnen worden in gewenst gedrag.

3. Verantwoording van de vraagstelling

Aanvankelijke vraagstelling	Definitieve vraagstelling
Hoe kunnen we een leerling met storend gedrag op bs. CL het beste begeleiden zodat het klassenklimaat prettig blijft.	<i>Kunnen de leerkrachten van de groepen 5 t/m 8 op basisschool CL met hulp van de methode “SWPBS” ongewenst gedrag laten vervangen door gewenst gedrag?</i>
Deelvraag 1: Wat verstaan we op bs. CL onder een positief klassenklimaat?	Deelvraag 1: In welke mate zijn de leerkrachten van de groep 5 t/m 8 pedagogisch competent?
Deelvraag 2: Waaruit bestaat storend gedrag? Welk oorzakelijke factoren zijn er bekend.	Deelvraag 2: Welke aanpassingen en middelen dienen er schoolbreed aangepakt en ingezet te worden om het sociaal gedrag, waarden en normen en emotionele ontwikkeling van de leerlingen te verbeteren?
Deelvraag 3: Welke specifieke aanpassingen van het klassenklimaat in deze groep zijn er derhalve nodig?	

3.1 Operationalisering van de vraagstelling

Kunnen

In staat zijn tot of volbrengen. In hoeverre is het mogelijk dat wij als leerkrachten het gedrag van de leerlingen verbeteren?

Leerkrachten van de groepen 5 t/m 8 van basisschool CL

Basisschool CL is de school waar ik werkzaam ben.

In groep 5 is een mannelijk leerkracht werkzaam en in groep 6 t/m 8 vrouwelijke leerkrachten.

de methode “SWPBS”

Dit is een geïntegreerde methode voor het beheersen van gedrag op school- en klassenniveau en het ondersteunen van goed gedrag op individueel niveau. De methode is ontworpen om eenvoudige maar doelmatige tactieken en strategieën aan te reiken om het gedrag van alle leerlingen te verbeteren.

ongewenst gedrag

Handelingen van een groep of van een individu, gericht tegen een persoon, die deze handelingen als bedreigend, vernederend of intimiderend ervaart.

vervangen

In de plaats van. Het ene gedrag komt in de plaats van het andere gedrag.

gewenst gedrag

Gewenst gedrag is gedrag dat de leerkrachten als prettig ervaren en dat zij graag willen zien.

Mate

In welke hoeveelheid de competenties aanwezig zijn.

Zijn

Welke competenties hebben de leerkrachten in hun bezit.

Pedagogisch competent

Een leraar die pedagogisch competent is, zorgt voor een veilige leeromgeving in zijn klas of lessen. Hij bevordert de sociaal emotionele en morele ontwikkeling van de leerlingen. Hij helpt hen een zelfstandig en verantwoordelijk persoon te worden. (www.lerarenweb.nl)

Aanpassingen

De veranderingen die nodig zijn om het sociaal gedrag, waarden, normen en emotionele ontwikkeling van de leerlingen te verbeteren.

Middelen

Iets om je doel te bereiken.

Dienen

De aanpassingen die er voor bedoeld zijn om het sociaal gedrag, waarden, normen en emotionele ontwikkeling van de leerlingen te verbeteren.

Schoolbreed

Iedereen die bij school betrokken is, krijgt er mee te maken. Het betreft hier directie, intern begeleider, leerkrachten, stagiaires, leerlingen, conciërge, overblijfpouders en eventuele andere hulpouders.

Aanpakken

Maatregelen nemen.

Inzetten

Moeite doen voor, zijn best doen voor iets.

sociaal gedrag

Gedragingen van leerlingen die passen bij de schoolcultuur van basisschool CL.

Normen

Regels en afspraken waarvan geacht wordt dat leerlingen, leerkrachten en andere betrokkenen van basisschool CL ze naleven. Hoe verwachten mensen dat je je gedraagt?

Waarden

Regels en afspraken waar de leerlingen, leerkrachten en andere betrokkenen van basisschool CL belang aan hechten.

Emotionele ontwikkeling

Emotionele ontwikkeling beschrijft de manier waarop leerlingen in toenemende mate hun emoties bewust ervaren en grip krijgen op hun emoties. De emotionele ontwikkeling heeft een sterke samenhang met de sociale ontwikkeling van leerlingen. Emoties spelen een belangrijke rol bij contacten tussen leerlingen en de aanpassing van leerlingen aan hun omgeving.

De leerlingen

Het betreft hier de leerlingen die onderwijs krijgen in de groepen 5 t/m 8 van basisschool CL.

Verbeteren

Het gedrag, tot dan toe vertoont, corrigeren of beter maken.

3.2 Nieuwswaarde en belang van het onderzoek

Het belang van het onderzoek is dat we als leerkrachten ervoor zorgen dat leerlingen zich prettig en gewaardeerd voelen en zich op de juiste manier kunnen ontwikkelen, zonder obstakels. Omdat de leerlingen en hun omgeving blijven veranderen, is het belangrijk een juiste aanpak te kiezen om het gewenst gedrag te behouden of te stimuleren. Daarnaast zullen we ook kijken naar de individuele leerlingen en hun onderwijsbehoefte. Niet iedere leerling is gebaat bij een schoolbrede of klassen aanpak op het gebied van gedrag.

Het is van groot belang dat de leerkrachten, leerlingen, ouders en externen overeenstemming met elkaar bereiken om zo een prettig pedagogisch klimaat te creëren en in stand te houden. Dit is funderend om pro actief en preventief op zorgniveau 1 met leerlingen om te gaan.

De methode "SWPBS" speelt in op de behoeftes van leerlingen. Zij hebben meer opvoeding nodig, thuis maar ook op school. Het is belangrijk dat docenten met hun behoeftes meegroeien. De focus ligt niet op wat leerlingen niet mogen, maar op wat van ze verwacht wordt. Leerkrachten leren gezamenlijke normen en waarden actief aan leerlingen door goed gedrag voor te doen en complimenten te geven.

Voor de nieuwswaarde van het onderzoek richt ik me op de toekomst. Passend onderwijs is erop gericht dat "gewone" leerlingen, maar ook de leerlingen met specifieke onderwijs- en zorgbehoeften een onderwijsaanbod krijgen dat bij hen past. Het is de bedoeling dat er dan nog maar bij uitzondering verwijzingen naar het speciaal onderwijs worden gedaan.

Het gevolg is dat de leerlingen die dan bij elkaar in een klas komen, nog grotere verschillen vertonen. Door de grote diversiteit aan leerlingen kunnen er complexere gedragssituaties ontstaan, die van de leerkracht veel vergen. Leerkrachten zijn in zo'n situaties gebaat bij een methode die het gewenste gedrag van een leerling stimuleert. De methode "SWPBS" sluit hier mooi bij aan. Deze methode kan ingezet worden, zowel op schoolniveau als op klassen- en individueel niveau, om ongewenst gedrag tegen te gaan en gewenst gedrag te stimuleren.

"SWPBS" is een van oorsprong Amerikaanse en effectieve aanpak van gedrag, gericht op het versterken van gewenst gedrag en het voorkomen van probleemgedrag bij alle leerlingen. Ouders spelen een actieve rol in dit proces. In juni 2010 is gestart met een gezamenlijke aanpassing van Schoolwide PBS voor Nederland, voortbouwend op diverse lokale initiatieven. Het project bevindt zich momenteel in een pilotfase, waarbij de methodiek op diverse scholen wordt geïmplementeerd, uitgetest en bijgesteld. De methode zal in Nederland nog een grote toekomst tegemoet gaan.

3.3 Praktische, maatschappelijke en theoretische relevantie

Op onze school komen we leerlingen tegen die ongewenst gedrag vertonen. Het is in het belang van de leerling, maar ook van de leerkracht en de klasgenoten dat er een passende begeleiding komt. Voor de leerkracht is het prettig als hij/zij zelf die begeleiding kan bieden. Ongewenst gedrag wordt niet altijd alleen door de leerling veroorzaakt. De leerkracht en de omgeving kunnen ook een rol spelen.

Door het inzetten van de methode "SWPBS", is het de bedoeling dat er na verloop van tijd meer gewenst gedrag ontstaat en kan het klassenklimaat ook positief beïnvloed worden.

Leerkrachten kunnen zich meer ontwikkelen in het omgaan met gedragsproblemen. Hun kennis op het gebied van gedragsproblemen zal worden uitgebreid en ze zullen zich meer bewust worden van hun eigen competenties en handelen. Door dit onderling bespreekbaar te maken, kan er meer gebruik gemaakt worden van elkaars kennis en ervaringen.

Maatschappelijk gezien kunnen we het onderzoek ondersteunen door het feit dat de opleiding voor gedragsspecialist een enorme toeloop van studenten kent. Uit deze toeloop zouden we kunnen concluderen dat scholen en leerkrachten in handelingsverlegenheid zitten op het gebied van gedrag. Door van leerkrachten specialisten te maken op dit gebied, hebben scholen in de toekomst de eigen kennis in huis om de problemen rondom gedrag zelf te doen afnemen.

Mijn theorie wordt vanuit verschillende invalshoeken onderbouwd. In eerste instantie wordt er gekeken naar de pedagogische competentie van de leerkracht. Hierbij wordt meteen het klassenmanagement en pedagogisch handelen in de klas onder de loep genomen. Marzano (2010) zal hierbij een goede ondersteuning bieden.

Verder komen het handelingsgericht werken (Pamijer) en de 1 zorgroute aan bod (Cleijnsen 2009). Hier zijn we dit jaar bij ons op school mee gestart. Ook het passend onderwijs en de inclusie spelen een belangrijke rol bij mijn onderzoek. Tenslotte is de methode SWPBS de leidraad van mijn onderzoek.

3.4 Optimale opbrengst

Na afronding van het onderzoek werken de leerkrachten uit de bovenbouw groepen van basisschool CL op dezelfde manier volgens de methode "SWPBS", het gedragsprotocol en het beloningssysteem. Er is meer duidelijkheid en structuur voor alle betrokkenen, waardoor gewenst gedrag gestimuleerd wordt en in stand kan worden gehouden.

Daarnaast hebben de leerkrachten meer inzicht in hun eigen pedagogische deelcompetenties, kunnen en willen ze hierin groeien en kunnen ze dit relateren aan hun klassenklimaat. De sfeer en het klimaat in de klassen en op school worden prettiger en veiliger. De leerkracht maakt het verschil.

4. Onderzoeksstrategie en theoretisch kader

4.1 Onderzoeksfunctie en onderzoekstrategie

Het doel en functie van mijn onderzoek is het verbeteren van het leerlinggedrag met hulp van een gedragsprotocol en beloningssysteem. De strategie die ik hierbij ga toepassen is een actieonderzoek met een ontwerpgericht karakter. Alle leerkrachten van de bovenbouw hebben handelingsverlegenheid op het gebied van omgaan met gedragsproblematische leerlingen. Het hele bovenbouwteam wil de leerlingen helpen bij het verbeteren van hun gedrag. Hiervoor zullen we ook gaan kijken naar de eigen competenties van de leerkracht. De quickscan van de Stichting Beroepskwaliteit Leerkrachten (SBL) zal worden afgenomen om te bekijken in welke mate de leerkrachten al pedagogisch competent zijn. Tijdens dit onderzoek zullen ze deze competentie verder kunnen ontwikkelen mocht dit blijken uit de resultaten. Iedereen staat open voor het bekijken van de eigen praktijksituatie en om samen een plan van aanpak te ontwikkelen. Dit plan van aanpak zal door mij worden uitgeschreven en krijgt vorm middels een gedragsprotocol en hieraan gekoppeld een beloningssysteem. In de groepen 5 t/m 8 zal dit vervolgens uitgevoerd worden. Op gezette tijden zullen we reflecteren op ons handelen en zo nodig het plan bijstellen.

4.2 Theoretisch kader en conceptueel model

Pedagogische competentie van de leerkracht

Een leraar die pedagogisch competent is, zorgt voor een veilige leeromgeving in zijn klas of lessen. Hij bevordert de sociaal emotionele en morele ontwikkeling van de leerlingen. Hij helpt hen een zelfstandig en verantwoordelijk persoon te worden (www.lerarenweb.nl).

Met hulp van de quickscan (SBL), een instrument om te checken of de leerkrachten over de landelijk vastgestelde bekwaamheidseisen beschikken, kun je nagaan in hoeverre de leerkrachten deze competentie hebben ontwikkeld.

Verder helpen de boeken “Competenties in beeld” (Dekker, 2003) en “Bekwaam en speciaal” (Woso, 2004) om meer inzicht te krijgen in de competenties van de leerkrachten.

In samenspraak met de leerkrachten zal ik met hun kijken naar verdere ontwikkeling van hun pedagogische competentie.

Schoolvisie en missie

Onze schoolvisie bestaat uit verschillende dimensies. Op dit onderzoek is alleen de pedagogische dimensie van toepassing en deze is als volgt beschreven:

Vanuit onze pedagogische opdracht willen wij dat de leerlingen zich blijven ontwikkelen, inlevend vermogen krijgen en toepassen, sociaal zijn, zelfrespect bezitten en een goed zelfbeeld ontwikkelen. We accepteren dat ze van elkaar verschillen en bevorderen hun gevoel voor eigenwaarde, vergroten hun zelfstandigheid en stimuleren een goede omgang met elkaar. We helpen de leerlingen zichzelf te leren kennen en zich te oriënteren in de wereld om hen heen. We ontwikkelen empathisch vermogen en werken aan een vertrouwensrelatie met de leerlingen. We hebben zorg voor het welbevinden van de leerlingen en streven naar een plezierig en sfeervol schoolklimaat waarin we goed met elkaar omgaan en iedereen zich veilig en geborgen kan voelen.

Klassenmanagement en pedagogisch klimaat

De vraag “Kan ik er voor zorgen dat mijn leerlingen zich beter gaan gedragen?” kun je met een ‘ja’ beantwoorden. Marzano (2010) heeft research gedaan naar verschillende manieren om met klassenmanagement bezig te zijn en om te gaan met leerlingen. Hij beschrijft vier fundamentele strategieën die aantoonbaar positieve invloed hebben op het gedrag van leerlingen in de groep.

1. Regels en routines

Duidelijk maken van de regels en andere verwachtingen van leerlingen. Het hoogste effect treedt op bij regels die in overleg zijn opgesteld. Houd bij het opstellen van regels en routines er rekening mee dat deze afhankelijk zijn van de behoeftes en instellingen van de leraar en leerlingen van die betreffende groep. Globaal kun je wel de volgende categorieën hierbij aanhouden:

- algemene verwachtingen ten aanzien van gedrag
- begin en einde van de les, blok of dag
- overgangen en onderbrekingen
- materialen en benodigdheden
- groepswork
- zelfstandig werken en leraar-geleide activiteiten

2. Omgaan met ordeverstorend gedrag

Effectief gebruik van positief reageren, belonen en mild straffen. Preventieve maatregelen en erkenning van behoefte van leerlingen hebben een groot effect. Maak gebruik van strategieën die gewenst gedrag benoemen en belonen (zie ook SWPBS) en strategieën die ongewenst gedrag benoemen en hier negatieve consequenties aan verbindt.

Marzano gebruikt hiervoor 5 categorieën die gebruikt kunnen worden om een balans tussen positieve en negatieve consequenties te verschaffen:

- reactie van de leraar
- tastbare beloning
- onmiddellijk leergeld betalen
- groepsbeloningsmethoden
- straf en beloning met hulp van thuis

3. Relatie leraar-leerling

Stimuleren van contact tussen leraar en leerlingen en wederzijds respect. Leraar combineert een zekere mate van dominantie met een coöperatieve instelling naar de leerlingen. Dit is een van de belangrijkste factoren die zorgt voor een goed klassenmanagement en pedagogisch handelen van de leerkracht. Als deze relatie in orde is, zullen de andere factoren vanzelfsprekend door de leerlingen opgevolgd en geaccepteerd worden.

Bij dit onderdeel moet je rekening houden met twee belangrijke gebieden:

- assertief optreden
- stellen van duidelijke leerdoelen

4. Mentale instelling leraar

Ontwikkelen van alertheid van de leraar, zodat deze voortdurend weet wat gebeurt in de groep. Daarbij houdt de leraar bewust controle over de eigen gedachten en gevoelens bij het reageren op storend gedrag van leerlingen.

Handelingen om je alertheid te vergroten, zijn:

- onmiddellijk reageren
- problemen voorspellen
- een ervaren leraar observeren

Daarnaast kun je ook nog handelingen inzetten om je eigen emotionele objectiviteit te behouden:

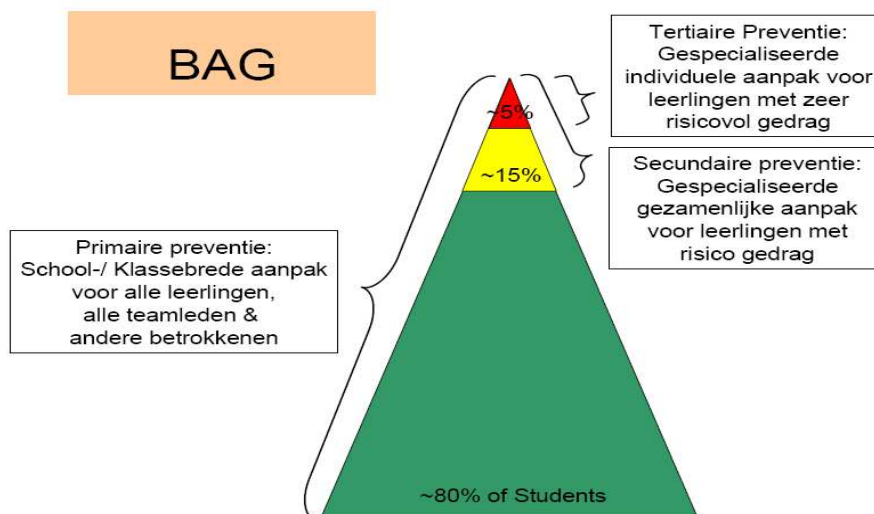
- herkaderen, ga op zoek naar de achterliggende gedachte
- controle op eigen gedachten, kijk naar je eigen houding ten opzichte van bepaalde leerlingen
- goed voor jezelf zorgen

Methode “School Wide Positive Behavior Support” (SWPBS)

SWPBS is een geïntegreerde methode voor het beheersen van gedrag op school- en klassenniveau en het ondersteunen van gedrag op individueel niveau. Het doel van SWPBS is om de leerprestaties te verbeteren en een gezonde sociale omgeving voor de schooljeugd van alle leeftijden te scheppen, die het leren bevordert.

De kern van SWPBS

- Schoolbrede aanpak vanuit gedeelde waarden
- Voor alle leerlingen en schoolmedewerkers
- Basiswaarden van de school vertaald naar prosociaal gedrag
- Veilige, positieve leeromgeving
- Structurele bekrachtiging van gewenst gedrag
- Duidelijke consequenties voor ongewenst gedrag
- Gedragsregistratie en sturing op gedrag
- Actieve samenwerking met de ouders
- Jeugdzorg in de school
- Begeleiding door SWPBS-coach
- Borging door kwaliteitssysteem en onderzoek

three-tier model

Binnen het SWPBS-model (three-tier model) wordt de basis van het aanleren en oefenen van waarden aan alle leerlingen geboden:

80- 90% van de leerlingen heeft hier voldoende steun aan om zich gedragsmatig probleemloos te ontwikkelen,

5-10% van de leerlingen (de groepen risico-leerlingen) krijgt dagelijks een beperkte periode meer oefenmogelijkheden om alsnog het gedrag horend bij de verwachtingen op school, te integreren in hun dagelijks handelen. Voor ernstiger risicoleerlingen,

1-5% van alle leerlingen, is er ruimte binnen scholen om intensieve keteninterventies vorm te geven. Probleemleerlingen kunnen mede profiteren van de extra inzet door de bodem aan preventieve maatregelen die er al gelegd is op het eerste en tweede niveau.

Het toepassen van het programma SWPBS heeft in de eerste casus positieve resultaten opgeleverd. Tijdens de conferentie SWPBS op 12 november 2010 in Arnhem heeft gastspreker Tim Lewis, veel handreikingen en informatie gegeven, die ik vervolgens ook weer in mijn onderzoek kan toepassen.

Inclusie

Inclusie in het onderwijs staat onder andere voor een grote waardering van leerlingen en leerkrachten. Er zullen weinig leerlingen meer buitengesloten worden, omdat de cultuur, het beleid en de praktijk van de school beter op elkaar zijn afgestemd. Er zullen weinig obstakels te vinden zijn, die het leren in de weg zullen staan, zowel voor de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften als voor de leerling zonder specifieke onderwijsbehoeften. Doordat alle leerlingen naar dezelfde school kunnen gaan, zullen ze van en met elkaar leren. Hierdoor zal er nog meer waardering komen ten aanzien van elkaar.

Met hulp van de vragenlijsten uit de index voor inclusie is in beeld gebracht hoe inclusief mijn school is. Hieruit kwam naar voren dat ouders zien dat de school zich aan het ontwikkelen is. Iedereen voelt zich welkom op de school en er wordt hard gewerkt om de ouderbetrokkenheid te verbeteren. De inclusie past prima in mijn onderzoek, omdat we ons gaan richten op de goede eigenschappen en kenmerken van alle leerlingen.

Handelingsgericht werken (HGW)

Handelingsgericht werken is een systematische manier van werken. Leidend voor het dagelijks handelen in de groep zijn de vier begrippen waarnemen, begrijpen, plannen en uitvoeren. Hierbij wordt het onderwijsaanbod afgestemd op de basisbehoeften en onderwijsbehoeften van iedere leerling. Deze behoeften formuleer je door aan te geven wat een leerling nodig heeft om een bepaald doel te kunnen bereiken (www.ervaringsgerichtonderwijs.nl).

Bij deze theorie wordt er gekeken naar de positieve eigenschappen van de leerling en hoe deze ingezet kunnen worden om andere doelen te bereiken. Het sterke punt van HGW is dat er niet alleen naar de leerling wordt gekeken maar ook naar de leerkracht en de omgeving. Zo kunnen alle situaties goed op elkaar afgestemd worden. Leerkrachten leren zo ook op hun eigen handelen te reflecteren en hun competenties te vergroten.

We zijn dit schooljaar bij mij op school gestart met HGW.

In de fase van waarnemen en begrijpen, brengt de leerkracht de groep in beeld door een groepsoverzicht op te stellen. Positieve effecten van zo'n groepsoverzicht zijn:

- Het is prettig om met meerdere mensen hierover te praten
- Je voegt iets toe aan de LOVS gegevens
- Je krijgt het beeld van de ander erbij
- Je hoort van de ander hoe hij de leerling ziet
- Het maakt dat wat je extra aanbiedt overzichtelijk
- Overzichten en schema's laten zien wat je moet doen

Vervolgens gaat de leerkracht streefdoelen voor de (sub)groep formuleren. De leerkracht stelt zich hierbij de vraag: “Aan welke doelen wil ik de komende tijd gaan werken?”

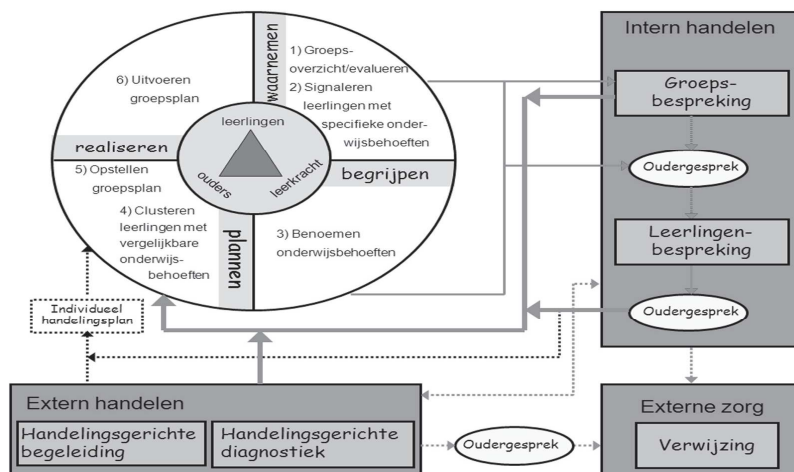
De doelen worden scherp geformuleerd (strategieën, aanbod, materialen, organisatie). De leerkracht kijkt hoe zij op een haalbare manier een aanbod kan organiseren dat afgestemd is op de verschillende onderwijsbehoeften van de leerlingen in haar groep. Van hieruit wordt het groepsplan opgezet. Dit is passend binnen de 1 zorg route.

Voor de individuele leerling maken we gebruik van de Handelings Gerichte Proces Diagnostiek, ook wel HGPD genoemd. De leraar stelt het HGPD-model centraal bij het inrichten van een juist onderwijsaanbod voor de zorgleerling. De interactie van de leraar met de leerling en het onderwijsaanbod heeft grote invloed op het welbevinden en de leercondities van de leerling (www.hgpdigi.nl). Zo krijgt de leerling ook zeggenschap over zijn eigen kunnen.

1 zorg route

Binnen de 1 zorg route staat op groepsniveau de cyclus HGW centraal.

- Fase 1, waarnemen
gegevens verzamelen van je leerlingen en deze in een groepsoverzicht zetten
leerlingen preventief en pro-actief signaleren op basis van extra onderwijsbehoeften voor de komende periode
- Fase 2, begrijpen
de onderwijsbehoeften van de leerlingen benoemen
- Fase 3, plannen
het groepsplan uitwerken
- Fase 4, realiseren
het groepsplan uitvoeren

Oplossingsgericht werken

Oplossingsgericht werken is er op gericht om te werken aan de krachten die ieder in zich heeft. Dit geldt voor zowel leerlingen als leerkrachten. Je gaat op zoek naar momenten waarop iets wel goed gaat en waardoor het dan goed gaat. Vaak is men er zich niet van bewust welke kennis iemand in zich heeft of welke vaardigheden al goed zijn ontwikkeld. Door deze goed ontwikkelde vaardigheden te versterken, creëer je mogelijkheden en kansen om de moeilijkheden zelf op te lossen.

4.3 Vooronderstelling en verwachting

Ik verwacht dat het invoeren van de methode “SWPBS”, gecombineerd met een gedragsprotocol een positieve uitwerking zal hebben op het gedrag van de leerlingen. Leerlingen hebben er houvast aan als er een doorgaande lijn is in het omgaan met gedrag op school.

Het gedrag van de leerling is ook afhankelijk van het pedagogisch handelen van de leerkracht.

Door handelingsgericht te werken zullen de onderwijsbehoeften van de leerling en het onderwijsaanbod van de leerkracht goed op elkaar afgestemd kunnen worden. Hierdoor zal vervolgens zowel op school- , klassen als individueel niveau veel ongewenst gedrag verminderen en gewenst gedrag

5. Methode

5.1 Doelgroep

Het onderzoek zal uitgevoerd worden door de leerlingen en leerkrachten van de groep 5 t/m 8 van basisschool CL. De primaire doelgroep betreft de leerkrachten van groep 5 t/m 8. Zij zullen aan de slag gaan met het gedragsprotocol en beloningssysteem. Vanuit hun reflectie en evaluatie zal er een conclusie getrokken worden met betrekking tot de verbetering van het leerlinggedrag. Maar ook zullen zij zelf reflecteren op hun eigen competenties.

De secundaire doelgroep zijn de leerlingen van de groepen 5 t/m 8 en de groep overblijfhouders. Hun mening telt mee in het onderzoek om te vergelijken met de mening van de leerkrachten. Hieruit zullen we concluderen of het beloningssysteem wel effect heeft gehad, zodat het voortgezet kan worden en uitgebreid naar de onderbouw.

De onderzoeksvraag luidt als volgt:

Kunnen de leerkrachten van de groepen 5 t/m 8 op bs CL met hulp van de methode “SWPBS” ongewenst gedrag laten vervangen door gewenst gedrag?

Deelvraag 1

In welke mate zijn de leerkrachten van de groepen 5 t/m 8 pedagogisch competent?

Deelvraag 2

Welke aanpassingen en middelen dienen er schoolbreed aangepakt en ingezet te worden om het sociaal gedrag, waarden en normen en emotionele ontwikkeling van de leerlingen te verbeteren?

5.2 Onderzoeksplanning, gegevensoverzicht en data verzameling

Deelvraag 1

In welke mate zijn de leerkrachten van de groepen 5 t/m 8 pedagogisch competent?

Doelgroep	Doel	Bron/ triangulatie	Methode/instrument	Tijd
Monique	Literatuurstudie	Boeken en meesterwerken	Bestuderen van literatuur	Mei-september 2010
Alle leerkrachten	Algemene informatie geven over opleiding en onderzoek	Opleiding Fontys OSO	Teamvergadering	September 2010
Leerkrachten Bovenbouwgroepen	Uitleg over invulling van het onderzoek	Opleiding Fontys OSO	Bouwvergadering	Oktober 2010
Leerkrachten bovenbouwgroepen	Invullen klimaatschaal en quickscan	www.sbl.nl www.klimaatschaal.nl	Vragenlijsten	November 2010
Monique	Verwerken gegevens van de quickscan en klimaatschaal	www.sbl.nl www.klimaatschaal.nl	Vragenlijsten	November 2010
Monique	Vergadering voorbereiden met mijn bevindingen van de quickscan en plan van aanpak	Mijn bevindingen van de quickscan en plan van aanpak (zie bijlage 1 en 2).	Geschreven verslag	December 2010

Leerkrachten bovenbouw	Resultaten, bevindingen en plan van aanpak voorleggen aan collega's van de bovenbouw. Goedkeuring vragen om met plan van aanpak te starten	Mijn bevindingen van de quickscan en plan van aanpak (zie bijlage 1 en 2)	Bouwvergadering	4 januari 2011
Monique	Plan van aanpak uitwerken, gedragsprotocol schrijven en beloningssysteem uitwerken	Gedragsprotocollen van ander scholen, Boek "SWPBS".	Verslag	Januari 2011
Leerkrachten bovenbouw	Start onderzoek	Gedragsprotocol van onze school (zie bijlage 3) en het boek "SWPBS"	Gedragsprotocol en beloningssysteem	Februari
Leerkrachten bovenbouw	Gedrag in beeld brengen	Cursus HGW, literatuur, Intern begeleider,	Invullen formulier van HGW over gedrag in de groep.	Maart 2011
Leerkrachten bovenbouw	Groepsbeeld bespreken	Informatie vanuit kennisblokken en literatuur	Gesprek	Maart 2011
Leerkrachten	Invullen klimaatschaal en quickscan	www.sbl.nl www.klimaatschaal.nl	Vragenlijsten	Maart/April 2011
Monique	Evaluatie	Resultaten klimaatschaal en quickscan	Geschreven verslag met eindresultaten, bouwvergadering	14 april

Deelvraag 2

Welke aanpassingen en middelen dienen er schoolbreed aangepakt en ingezet te worden om het sociaal gedrag, waarden en normen en emotionele ontwikkeling van de leerlingen te verbeteren?

Doelgroep	Doel	Bron	Methode/instrument	tijd
Monique	Literatuurstudie	Boeken en meesterwerken	Bestuderen van literatuur	Mei – september 2010
Leerkrachten bovenbouw groepen	Bespreken schoolregels en klassenregels	Schoolplan, regels	Gesprek tijdens extra ingeplande korte vergadering	November 2010
Leerlingenraad en Monique	Bespreken schoolregels en klassenregels	Regels	Gesprek	November 2010
Leerkrachten bovenbouw	Plan van aanpak voorleggen aan collega's van de bovenbouw. Goedkeuring vragen om met het onderzoek te starten	Gesprekken met leerlingenraad en bovenbouwcollega's	Bouwvergadering	4 januari 2011

Overblijfouders, Coördinator van overblijven, Monique	Gedragprotocol, regels van overblijven en beloningssysteem bespreken met de overblijfouders en coördinator van het overblijven.	Gedragprotocol, schoolplan,	Gesprek	7 februari
Monique, Bjorn Locatieleider	Ouders inlichten over beloningssysteem	Boek "SWPBS", beloningssysteem	Actueeltje (=nieuwsbrief)	Februari/maart
Leerlingenraad	Mening vragen van leerlingenraad over beloningssysteem	Beloningssysteem, literatuur	Vragenlijst	24 februari
Leerkrachten bovenbouwgroepen	tussenevaluatie met de leerkrachten over het gedragsprotocol en beloningssysteem. Eventueel plan aanpassen	Beloningssysteem	Bouwvergadering	15 maart
Leerlingenraad	Tussenevaluatie met overblijfouders en leerlingenraad	Beloningssysteem	Gesprek met overblijfouders Gesprek met leerlingenraad	21 maart
Leerkrachten bovenbouw	Eindevaluatie over beloningssysteem en voortzetting hiervan.	Gedragprotocol, beloningssysteem	Bouwvergadering	14 april
Leerlingenraad en overblijfouders	Eind evaluatie over beloningssysteem en voortzetting hiervan.	Beloningssysteem	Gesprek met leerlingen raad	21 april

5.3 Analyse van de gegevens

De quickscan

Bij deelvraag 1 heb ik gebruik gemaakt van de quickscan. De leerkrachten van de groepen 5 t/m 8 hebben hiervan een begin- en een eindmeting ingevuld. De resultaten die voortkomen uit de begin- en eindmeting van de quickscan zijn samengevat in een tabel, deze zijn te zien in paragraaf 5.4. De volledige resultaten van de quickscan van november/december en april/mei zijn te zien in bijlage 4 en 5.

De klimaatsschaal

Ik heb alle leerlingen en leerkrachten van de groepen 5 t/m 8 de klimaatschaal laten invullen. De eerste meting heeft plaatsgevonden in november/december 2010, de eindmeting heeft in april/mei 2011 plaatsgevonden. Een kort verslag van de klimaatschaalgegevens is te vinden in paragraaf 5.4. De volledige klimaatschaalgegevens staan in bijlage 6 t/m 9.

Het protocol

Bij deelvraag 2 is een gedragsprotocol, met hierin verwerkt een beloningssysteem, opgesteld. Dit is te vinden in bijlage 3. Dit protocol is met de leerkrachten besproken en heeft vervolgens hun goedkeuring gekregen.

De vragenlijsten

Voor de tussentijdse evaluatie van het beloningssysteem heb ik vragenlijsten samengesteld. Deze zijn ingevuld door zeven leerlingen van de leerlingenraad, vier leerkrachten van de bovenbouw-groepen en vier overblijfouders. In paragraaf 5.4 is er een samenvatting te vinden van de tussenevaluaties. De volledige vragenlijsten staan in bijlage 10,11 en 12.

De eindevaluatie heeft bij de leerlingen plaatsgevonden via een gesprek, de leerkrachten hebben een eindevaluatie ingevuld en de overblijfouders hebben een kort verslag per mail. Ook hiervan is een samenvatting te vinden in paragraaf 5.4. het verslag van het gesprek met de leerlingen raad, de eindevaluatie van de leerkrachten en het mail verslag van de overblijfouders zijn te vinden in bijlage 13,14 en 15.

5.4 Resultaten van het onderzoek per deelvraag

Deelvraag 1

Resultaten beginmeting quickscan november/december 2010

	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8	Gemiddeld
2.1	80%	80%	72%	98%	82,5
2.2	80%	76%	66%	93%	78,25
2.3	69%	74%	70%	80%	73,25
2.4	80%	83%	76%	93%	83
2.5	85%	85%	90%	85%	86,25
2.6	83%	93%	76%	93%	86,25

De resultaten uit de beginmeting van de quickscan laten zien dat er geen significant verschil is tussen de hoogste en de laagste score. De meeste deelcompetenties scoren boven de 80 %. Alleen deelcompetentie 2.2 en 2.3 scoren beneden de 80%.

Resultaten eindmeting quickscan mei 2011

	Groep 5	Groep 6	Groep 7/8	Groep 8	Gemiddeld
2.1	98%	86%	100%	98%	95.5%
2.2	93%	86%	100%	93%	93%
2.3	87%	89%	87%	80%	85.75%
2.4	100%	96%	96%	93%	96.25%
2.5	100%	95%	100%	85%	95%
2.6	93%	83%	100%	93%	92.25%

De samenstelling van de groepen waren bij de eindmeting anders dan bij de begin meting. Echter laten de resultaten uit de eindmeting van de quickscan zien dat de leerkrachten in het algemeen hoger scoren op het gebied van de pedagogische competentie.

Resultaten beginmeting van de klimaatsschaal

De resultaten zoals hierbeneden beschreven zijn vergeleken met een normgroep, zoals dit bij de klimaatsschaal wordt gehanteerd.

groep 5

Deze klas scoort op de 'kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties' gemiddeld en op het cluster 'sfeer in de klas' ondergemiddeld. Op het cluster 'orde in de klas' scoort deze klas ondergemiddeld. Op het cluster 'interactie' scoort de klas gemiddeld.

groep 6

Deze klas scoort op de 'kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties' gemiddeld en op het cluster 'sfeer in de klas' bovengemiddeld. De klas scoort op het cluster 'orde in de klas' hoog en op 'interactie met leerlingen' bovengemiddeld.

groep 7

Deze klas scoort op het cluster van de 'kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties' hoog en op de 'sfeer in de klas' zeer hoog. Op het cluster 'orde in de klas' als op 'interactie met leerlingen' scoort deze klas hoog.

groep 7/8

Deze klas scoort op het cluster van de 'kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties' hoog en op de 'sfeer in de klas' zeer hoog. Op het cluster 'orde in de klas' als op 'interactie met leerlingen' scoort deze klas zeer hoog.

groep 8

Deze klas scoort op het cluster van de 'kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties' bovengemiddeld en op de 'sfeer in de klas' gemiddeld. Op het cluster 'orde in de klas' als op 'interactie met leerlingen' scoort de klas bovengemiddeld.

Resultaten eindmeting van de klimaatsschaal

groep 5

Deze klas scoort op de clusters 'kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties' en de 'sfeer in de klas' bovengemiddeld. Op het cluster 'orde in de klas' als op 'interactie met leerlingen' scoort deze klas gemiddeld.

groep 6

Deze klas scoort op de 'kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties' gemiddeld en op het cluster 'sfeer in de klas' ondergemiddeld. Op het cluster 'orde in de klas' scoort deze klas gemiddeld en op 'interactie met leerlingen' bovengemiddeld.

groep 7

Deze klas scoort zowel op het cluster van de 'kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties' en op de 'sfeer in de klas' zeer hoog. Op het cluster 'orde in de klas' als op 'interactie met leerlingen' scoren ze gemiddeld.

groep 7/8

Deze klas scoort op het cluster van de 'kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties' hoog en op de 'sfeer in de klas' zeer hoog. Zowel op het cluster 'orde in de klas' als op 'interactie met leerlingen' scoort deze klas zeer hoog.

groep 8

Deze klas scoort op het cluster van de 'kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties' bovengemiddeld en op de 'sfeer in de klas' ondergemiddeld. Op de clusters 'orde in de klas' en 'interactie met leerlingen' scoort deze klas bovengemiddeld.

Deelvraag 2

Om deelvraag 2 te beantwoorden is er een gedragsprotocol opgezet. Aan dit gedragsprotocol is een beloningssysteem gekoppeld dat vanaf het begin van dit onderzoek toegepast is in de groep 5 tot en met 8. Er is gekeken naar de regels op school- en klassen niveau. Er is een tussenevaluatie en een eindevaluatie geweest om de resultaten van dit beloningssysteem weer te geven.

De tussenevaluatie

Uit de tussenevaluatie is gebleken dat de leerkrachten tevreden zijn over hoe het de eerste vier weken zijn gegaan. Ze constateren een verbetering van het gedrag, leerlingen werken harder. Er is genoeg enthousiasme bij zowel leerlingen als leerkrachten. Er is wel nog verschil in het omgaan met het uitdelen van de beloningen(sterren). Het is veel werk om elke keer de sterren te tellen en verzamelen. Er worden ook voornamelijk sterren uitgedeeld aan de hele klas en minder individueel. Ook de momenten van uitdelen verschillen per leerkracht en worden niet door iedereen als prettig ervaren. Sommige leerkrachten hebben er moeite mee dat leerlingen individueel beloningen verzamelen. Ze vinden dat het verschil tussen iemand die altijd goed zijn best doet en iemand die moeite heeft met goed gedrag erg benadrukt wordt bij het tellen van de sterren. Het resultaat van vraag 6 van de vragenlijst is dat de leerkrachten het beloningssysteem gaan aanpassen. Er komen enkele vaste momenten met daarnaast vrije momenten om beloningen uit te delen.

De overblijfouders zien resultaat in het feit dat het overblijven rustiger is geworden. De meningen zijn divers wat betreft het toepassen van het beloningssysteem. Toch gaan ze ermee door omdat ze verbetering zien.

De leerlingen van de leerlingenraad konden goed verwoorden wat het beloningssysteem inhoudt. Ze vonden het ook een prima idee dat we dit nu inzetten en zien zelf een positieve verandering van gedrag bij henzelf en hun medeleerlingen. Ze geven aan dat je heel goed je best moet doen met de klas om de beloningen te halen en dat de limiet van individuele beloningen iets omhoog mag. Ze willen het voortzetten omdat er leuke beloningen tegenover staan.

Eindevaluatie

Alle geledingen die hebben meegewerkt aan dit onderzoek zijn het er unaniem over eens dat het beloningssysteem voortgezet kan worden, omdat ze zien dat het een positieve werking heeft op het gedrag van de leerlingen.

De leerkrachten geven aan dat het beloningssysteem prima werkt voor iedereen, dat het systeem goed in elkaar zit en dat er een positieve betrokkenheid is bij de leerlingen. Ook de eenduidigheid in het hanteren van regels in de klas en in school werkt prettig voor iedereen.

Ze zijn het er ook mee eens dat samenwerking met het overblijven zeer positief heeft gewerkt. Ze willen het beloningssysteem volgend schooljaar terug zien in de groep 1 t/m 8.

De overblijfouders vinden dat het belonen een goede invloed heeft op de leerlingen. Ze merken dat er rustiger gegeten wordt, er vinden minder ruzies plaats tijdens het overblijven. Ook geven ze aan dat ze aan zichzelf merken dat ze rustiger zijn en meer letten op het goede dat de leerlingen doen. De blijde gezichten van de leerlingen als ze een beloning krijgen, zorgt ervoor dat zij zelf ook vrolijker worden.

De leerlingen merken dat prettiger met elkaar wordt omgegaan. Ze ervaren het als positief dat meer op het "gewenst" gedrag wordt gelet en minder op het "ongewenste" gedrag. Het is leuk om bij verschillende leerkrachten complimenten te krijgen. Ze merken dat alle leerkrachten dezelfde regels en straffen hanteren.

5.5 Interpretaties van de gegevens

Ik heb er bewust voor gekozen om het onderzoek in de bovenbouw uit te voeren. De leerkrachten constateren dat de meeste problemen op gedragsgebied in deze groepen voorkomen. Ook de overblijfouders constateren problemen bij deze groepen tijdens het overblijven en hebben aangegeven dat ze hier graag iets in veranderd willen zien. De leerlingen uit deze groepen kunnen echter wel goed meedenken en hun mening geven over wat er op school veranderen moet en in welke mate.

De resultaten zijn afhankelijk van het aantal personen dat meedoet aan dit onderzoek. Niet alle personen hebben aan alle onderdelen meegewerkt, waardoor de betrouwbaarheid niet 100% kan zijn. Het is dan ook niet met zekerheid te stellen dat bij een volgende meting de resultaten hetzelfde zouden zijn. Feit is wel dat er vooruitgang te zien is bij resultaten van de quickscan en bij de verschillende groepen die de klimaatschaal hebben ingevuld.

De resultaten van de meetinstrumenten en het inzetten van de methode “SWPBS” zijn alleen van toepassing op basisschool CL. Het is dus niet met zekerheid te zeggen dat op andere scholen dezelfde resultaten geboekt worden.

De resultaten van de quickscan en klimaatschaal kunnen als valide bestempeld worden.

De quickscan heeft er aan bijgedragen om de pedagogische competentie van de leerkrachten op een objectieve wijze in beeld te brengen zodat er gericht aan hun ontwikkeling gewerkt kon worden.

De klimaatschaal is erop gericht om afgenomen te worden bij de bovenbouwgroepen van de basisschool. Het is een genormeerd instrument om het pedagogisch klimaat in de klas objectief in beeld te brengen. De feedback van de leerlingen helpt de leerkracht om zijn/haar eigen gedrag beter af te stemmen op de onderwijsbehoefte van de leerlingen en de leerkracht kan zijn pedagogische competentie verbeteren en ontwikkelen.

Met behulp van de vragenlijsten werd het beloningssysteem geëvalueerd. Aangezien de antwoorden gebaseerd zijn op de persoonlijke mening van de deelnemende personen hebben deze vragenlijsten een subjectief karakter.

6. Conclusie en aanbevelingen

6.1 Belangrijkste conclusies vanuit de deelvragen

Bij de start van het onderzoek constateerden we (de leerkrachten van de bovenbouw) in de praktijk dat de leerlingen veelal aan het veranderen zijn. Dit merkten we middels hun gedrag richting leerkrachten, overblijfhouders en soms ook tegen andere volwassenen en leerlingen. Er werd weinig respect getoond naar de ander, brutale opmerkingen kwamen voorbij en weinig interesse voor het lief en leed van een ander. Straffen werkte bij sommige leerlingen averechts. Leerlingen hingen in hun stoelen en keken je brutaal aan als je hen hierop aansprak. Leerlingen kunnen weinig verdragen als ze worden aangesproken over hun gedrag. Leerkrachten ergeren zich enorm aan dit ongewenste gedrag van sommige leerlingen, terwijl de leerlingen zich er niets van aantrekken en dit de normaalste manier van omgaan met elkaar vinden. Ook constateren we dat de manier van omgaan met dit probleem niet altijd hetzelfde wordt aangepakt. Dit zorgt voor verwarring zowel bij de leerkrachten als ook bij de leerlingen. Voor de leerkrachten is dit een goede aanleiding om de pedagogische competentie aan te pakken en hier een doorgaande lijn in te creëren.

In overleg met de intern begeleider is afgesproken, dat we de pedagogische competentie gezamenlijk zullen aanpakken in de vorm van een groepshandelingsplan voor de groepen 5 t/m 8. Het doel en de theorie hierachter is het handelings gericht werken (HGW). Als we het groepsplan van HGW volgen kunnen we de groepen 5 t/m 8 op gedragsgebied ook in drie groepen verdelen, te weten een basisgroep, een instructiegevoelige groep, hieronder verstaan wij de leerlingen die extravert of introvert gedrag vertonen en de instructie-afhankelijke groep.

Het doel van dit groepshandelingsplan was om de basisgroep te versterken. Dit kunnen we aanpakken door eerst de teruggetrokken en onzekere leerlingen te begeleiden, stimuleren in SEO enz. zodat zij op een later tijdstip zo gegroeid zijn dat ze bij de basisgroep kunnen horen. Vervolgens kan gekeken worden naar de leerlingen die extrovert gedrag vertonen, want deze groep is dan niet zo groot meer. De leerkrachten kunnen zo toch op hun eigen manier aandacht schenken aan de pedagogische competentie, omdat er ruimte is voor verschillende materialen en middelen.

Deelvraag 1: In welke mate zijn de leerkrachten van de groepen 5 t/m 8 pedagogisch competent?

Van de gegevens van de meting van de quickscan in november konden we al zeggen dat de leerkrachten van de groepen 5 t/m 8 pedagogisch competent zijn. Toch gaven de leerkrachten bij het zien van de resultaten van november aan dat ze wel graag rond de 90% gemiddeld wilden uitkomen. Na een tweede invulling van de quickscan, in april 2011, kunnen we zeggen dat het doel van 90% bereikt is.

De klimaatschaalgegevens ondersteunen de vooruitgang van de pedagogische competentie niet volledig. Bij de groep 6, 7 en 8 zijn er achteruitgangen geconstateerd. Bij groep 6 op de onderdelen sfeer en orde in de klas bij groep 7 op de onderdelen orde en interactie met de leerlingen. Bij groep 8 is de sfeer negatief veranderd. Allemaal onderdelen die belangrijk zijn voor de pedagogische competentie.

De leerkracht van groep 6 kan dit verklaren, omdat zich bij drie leerlingen persoonlijke problemen hebben ontwikkeld, die van invloed zijn op de orde en sfeer in de hele groep. De leerkracht van groep 7 onderbouwd deze achteruitgang met het feit dat er een hele drukke periode voor hen is geweest. In de praktijk blijkt echter dat de leerkrachten wel gegroeid zijn in hun pedagogische competentie. In groep 8 is op dit moment een LIO stagiaire werkzaam, waardoor de leerlingen niet objectief hebben geoordeeld op de eigen juf. Bij groep 5 en groep 7/8 zijn de resultaten gelijk gebleven of zelfs positief veranderd.

Iedereen is meer bezig de sociaal emotionele ontwikkeling, maar er zit nog weinig routine in. Het maatjeswerk is wel toegepast. Verschillende leerkrachten werken al meer met energizers en zetten de Soemo-kaarten in tijdens de lessen “bevorderen gezond gedrag”.

Toch nemen de leerkrachten hier nog geen genoegen mee. De meeste leerkrachten hebben in het nieuwe schoolplan aangegeven dat ze op korte termijn een methode voor SEO willen en dat ze meer aandacht willen voor het gedrag van de leerlingen. Met de korte termijn bedoelen we komend schooljaar.

Deelvraag 2: Welke aanpassingen en middelen dienen er schoolbreed aangepakt en ingezet te worden om het sociaal gedrag, waarden en normen en emotionele ontwikkeling van de leerlingen te verbeteren?

De eerste aanpassing is uitgevoerd op het gebied van de school- en klassenregels. De schoolregels zijn opgenomen in het gedragsprotocol. Deze regels zijn doorgenomen met de leerlingenraad. Zij hebben de regels goedgekeurd en elke twee weken wordt één regel op de weeksluiting nog eens duidelijk naar voren gehaald en uitgelegd. De klassenregels zijn zo aangepast dat ze positief worden beschreven.

Ook met de overblijfouders zijn duidelijke regels opgesteld. Deze zijn opgenomen in het gedragsprotocol. Het is soms vanzelfsprekend dat er bepaalde regels gelden tijdens het eten, maar niet bij elke leerling thuis gelden er regels tijdens het eten. We hebben de regels van het overblijven in de klas doorgenomen met de leerlingen en ze zullen nog gevisualiseerd en opgehangen worden bij de andere schoolregels. De overblijfouders worden ook op de hoogte gesteld als er leerlingen zijn met gedragsproblemen en hoe ze hier dan het beste mee om kunnen gaan.

Het gebruik van de methode “SWPBS” en met name het inzetten van een beloningssysteem, was de tweede aanpassing die we hebben uitgevoerd bij dit onderzoek. Belangrijk was dat we hebben gewerkt vanuit verschillende partijen die betrokken zijn bij school en op drie niveau, te weten schoolniveau, klassenniveau en individueel niveau.

Hierdoor werden de leerlingen meer gestimuleerd om gewenst gedrag te vertonen. Leerlingen kijken soms vanuit een ander perspectief dan volwassenen. De resultaten die we hiermee wilden bereiken konden daardoor alleen nog maar beter worden. De leerlingen, de overblijfouders en de leerkrachten constateren allemaal een verbetering in het gedrag van de leerlingen. De sfeer in de klassen, alsook de sfeer in school is verbeterd. Het overblijven is rustiger geworden. Leerlingen schreeuwen minder tijdens het eten, ze helpen met opruimen en er zijn minder ruzies.

De tussenevaluatie heeft goed gewerkt. Iedereen was tevreden en wilde ermee doorgaan. Zowel de leerlingen, overblijfouders en leerkrachten hebben hun mening gegeven over het beloningssysteem en ideeën en tips opgeschreven om het beloningssysteem bij te stellen en te verbeteren. Hierdoor konden we nog meer positievere resultaat eruit halen.

Er zijn zelfs al ouders die een soortgelijke vorm thuis gebruiken, waardoor ze min of meer ook hun vertrouwen uitspreken over het gebruik van een beloningssysteem.

6.2 Welke bijdrage heeft het onderzoek geleverd aan het beantwoorden van de vraagstelling?

Het onderzoek heeft een goede bijdrage geleverd aan het beantwoorden van mijn onderzoeksvraag. We kunnen de conclusie trekken dat de methode "SWPBS" heeft bijgedragen aan een verbetering van het gedrag van leerlingen. Een positieve benadering en het inzetten van een beloningssysteem hebben ervoor gezorgd dat de sfeer in school positief is toegenomen. Er is samengewerkt vanuit verschillende partijen die bij school betrokken zijn, waardoor de resultaten van het onderzoek goed onderbouwd zijn.

Goed aan dit onderzoek was dat we hebben gekeken naar het leerlingengedrag maar ook naar het leerkrachtengedrag. Bij het gedrag van leerlingen, zowel positief als negatief, spelen meerdere factoren een rol en daar hebben we bij dit onderzoek aandacht aan besteed.

Op schoolniveau zijn er veranderingen en aanpassingen gedaan. Maar ook op klassenniveau en individueel niveau. Dit komt allemaal ten goede aan het gedrag van leerlingen. We hebben in de groepen 5 t/m 8 een doorgaande lijn gecreëerd in het omgaan met gedrag, waardoor er voor iedereen meer duidelijkheid is en ook iedereen weet waar hij aan toe is. Er zijn succeservaringen opgedaan bij zowel leerlingen, leerkrachten als bij het overblijven.

6.3 Aanbevelingen

Naar aanleiding van het onderzoek wil ik de volgende aanbevelingen doen.

Ik stel voor om het beloningssysteem ook in de groepen 1 t/m 4 te gaan gebruiken, vanwege het feit dat het onderzoek in de groepen 5 t/m 8 zulke positieve resultaten heeft opgeleverd.

Hoe jong de leerlingen ook zijn, er zitten toch al leerlingen tussen die ongewenst gedrag vertonen.

Wij als team vinden dat een kader duidelijkheid creëert om gewenst gedrag te bevorderen.

Om leerlingen al van jongs af aan bekend te maken met goed gedrag en belonen, lijkt het me een goed idee om vanaf groep 1 hiermee te starten, wel in een aangepaste vorm. De jongere leerlingen zullen concretere beloningen verdienen. Met het team zal dan afgesproken worden hoe dit verder vorm zal krijgen. Zo wordt ook de doorgaande lijn in het omgaan met gedrag naar andere groepen doorgetrokken en zal er alleen nog maar meer positief gedrag ontstaan.

Het is van belang dat, naast het gebruik van het beloningssysteem, ook een methode komt om de sociaal emotionele ontwikkeling van de leerlingen te blijven stimuleren en ontwikkelen. Het is nodig om tijdens de lessen aandacht te besteden aan de omgang met elkaar en hoe je in bepaalde negatieve situaties er toch positief uit kunt komen.

We hebben als leerkrachten bij het nieuwe schoolplan mogen aangeven welke zaken onze hoogste prioriteit verdienen. Daar werd een methode voor sociaal emotionele ontwikkeling als belangrijkste genoemd.

Wel is hierbij heel belangrijk dat er ook geëvalueerd wordt, met de verschillende partijen die erbij betrokken zijn, zodat tijdig de zaken bijgesteld kunnen worden en altijd het optimale resultaat behaald kan worden.

De collega's, die hebben meegewerkt aan dit onderzoek, stonden open voor het onderzoeken van hun competentie. Dit is een moeilijk onderwerp voor sommige collega's, maar is wel goed voor hun eigen ontwikkeling en hun toekomst. Het is altijd gemakkelijk om de schuld, als er iets verkeerd gaat, af te schuiven op andere factoren, zoals de leerlingen bijvoorbeeld, maar dit hoeft niet altijd het geval te zijn. De leerkracht maakt het verschil!

Het werken aan je eigen ontwikkeling als leerkracht, door middel van bijscholing of externe hulp, moet dan ook niet gezien worden als falen maar als een verbetering van je eigen kennis en kunde.

Mijn advies is dan ook om hier in de toekomst meer op gericht te zijn. We zijn al op de goede weg doordat we dit schooljaar met HGW zijn gestart. Ook hebben we deelgenomen aan de BAS+ cursus, waarbij er verschillende klassenconsultaties hebben plaatsgevonden. We maken elk jaar een POP, dat ongeveer elke drie maanden wordt geëvalueerd met de IB'er of directie. Vervolgens wordt dit POP aangepast of afgesloten waardoor er weer een nieuw POP wordt opgestart.

Ook lijkt het mij zinvol als er meer momenten komen voor maatjeswerk. Samen werken aan de ontwikkeling van de school en natuurlijk jezelf. Door gebruik te maken van intervisie kunnen de leerkrachten hun kennis en vaardigheden nog meer vergroten. Leren van en met elkaar. Samen situaties bekijken waarbij collega's goede voorbeelden laten zien, maar ook samen praten over leerlingen of situaties waar iemand moeite mee heeft en tips van collega's kan gebruiken. Iedere leerkracht heeft bepaalde kwaliteiten die sterker ontwikkeld zijn dan bij anderen. Hier kunnen we gebruik van maken om elkaar te helpen ontwikkelen als leerkracht, maar ook als mens.

7. Discussie en reflectie

7.1 discussie onderzoek

Om een vraagstelling voor mijn onderzoek op papier te krijgen heb ik goed nagedacht over de behoeftes die er de school waren op het gebied van gedrag. Ik heb gezocht naar een onderwerp waar ik en de school het meest bij gebaat zou zijn.

Bij mij op school merken we sinds enkel jaren dat er steeds meer leerlingen zijn die zorgen voor onrust in de klas door ongewenst gedrag te vertonen. Ik hoorde steeds meer leerkrachten hierover praten en dat er iets aan gedaan moest worden.

In het eerste jaar van de opleiding heb ik met mijn toenmalige directeur lang en vaak gesproken over het onderzoek. We hadden beide iets anders voor ogen en het heeft dan ook tot het einde van het schooljaar geduurd voordat ik een onderzoeksvraag op papier had staan. Met hulp van mijn mentor en mijn critical friends heb ik toch een onderzoeksvraag op papier gekregen waar de directeur en ik beide een goed en prettig gevoel bij hadden. Tijdens een van de eerste vergaderingen van het nieuwe schooljaar heb ik mijn team ingelicht over mijn onderzoek. Iedereen was enthousiast en benieuwd hoe dit onderzoek verder vorm ging krijgen. Mijn nieuwe directeur stond achter mijn onderzoek en eindelijk kon ik starten.

Het team stond erachter dat ik mijn onderzoek niet bij alle groepen ging uitvoeren, maar alleen in de groepen 5 t/m 8, omdat we hier het meeste ongewenste gedrag tegenkwamen. Mijn idee om ook de overblijfhouders erbij te betrekken werd alleen maar toegejuicht door zowel het team als de overblijfhouders zelf. Maar ook de leerlingen kregen zeggenschap in het onderzoek via de leerlingenraad, omdat het natuurlijk voor een groot gedeelte over hen gaat.

Nadat ik voor mezelf helder had hoe ik het allemaal precies ging onderzoeken, heb ik een plan van aanpak gemaakt voor het team, zodat ook zij wisten wat er allemaal ging gebeuren en hoeveel tijd het in beslag ging nemen. Met de juiste en kritische feedback van mijn critical friends, mijn mentor en mijn collega's bleef ik voortdurend nadenken hoe ik het onderzoek kon aanscherpen en hoe mijn eigen handelen nog beter ontwikkeld kon worden.

De methode "SWPBS" zal een goede en effectieve bijdrage kunnen leveren aan de verbetering van het onderwijs. Met het oog op passend onderwijs in de toekomst, zullen scholen meer gericht zijn op het gedrag van leerlingen. Met deze methode en dit onderzoek laat ik zien dat het wel degelijk effect heeft om te letten op de positieve en goede gedragingen van de leerlingen. De vooruitgang van het gedrag, de doorgaande lijn in het hanteren van dezelfde regels en aanpak en het samenwerken met verschillende geledingen binnen de school: dit alles draagt bij aan het verbeteren van het schoolklimaat en het aanpakken van ongewenst gedrag.

Ik ben tevreden over hoe het onderzoek heeft gelopen. Mijn collega's hebben alle medewerking verleend, ook op momenten dat het ze soms niet zo goed uitkwam vanwege andere werkzaamheden. De samenwerking met de overblijfhouders heeft alleen maar meer positieve resultaten opgeleverd. Er vindt meer overleg plaats tussen de overblijfhouders en de leerkrachten, waardoor we het gedrag van de leerlingen sterker in de gaten kunnen houden.

De leerlingen en ik hebben het als prettig ervaren dat ze een bijdrage hebben geleverd aan dit onderzoek.

We hebben het uiteindelijk samen gedaan en ik denk dat het bij een onderzoek over gedrag heel belangrijk is als er samengewerkt wordt. Samen bereik je meer dan alleen.

7.2 Reflectie op eigen leerproces.

Persoonlijke leerdoelen die volgen vanuit de sterkte-zwakke analyse in relatie tot de Dublin-descriptoren

Kennis en inzicht

Gedurende de opleiding heb ik veel nieuwe kennis opgedaan op het gebied van gedrag. De informatie die we kregen van de docenten en de literatuur die ik bestudeerd heb, heeft bij mij ook tot nieuw inzichten geleid. Waar ik eerst (bijna) niets wist over inclusie, oplossingsgericht werken, passend onderwijs enzovoort, ben ik nu veel wijzer en kundiger op dit gebied. Je zal jezelf altijd blijven ontwikkelen. Er komen steeds weer nieuwe ideeën, methodes en theorieën die het onderwijs naar een hoger en beter niveau zullen brengen.

Ik heb leren onderzoeken. Ik ben in staat om met behulp van de in de opleiding aangereikte informatie en instrumenten het gedrag van een groep of individuele leerling in kaart te brengen. Ik kan hier een plan of onderzoek voor opzetten en uitvoeren.

Toepassen van kennis en inzicht

De kennis die ik heb opgedaan over gedragsproblemen, heb ik kunnen toepassen in mijn onderzoek. Bij het invoeren van het beloningssysteem heb ik er rekening mee gehouden dat leerlingen er verschillend mee om zullen gaan. Daarom was het voor mij zo belangrijk om de leerlingen er ook bij te betrekken. Zij konden goed verwoorden hoe ze dachten over het beloningssysteem en welke aanpassingen er verricht moesten worden.

Enkele leerkrachten hadden de gedachten dat leerlingen met speciale onderwijsbehoeften wel eens anders konden reageren op het beloningssysteem dan leerlingen zonder speciale onderwijsbehoeften. Ik heb met de leerkrachten besproken hoe ze hun klas op de hoogte gingen brengen van het beloningssysteem. Ik heb ze tips kunnen geven hoe ze dit aan de leerlingen met speciale onderwijsbehoeften konden verwoorden, aangezien deze leerlingen nogal moeite hebben met nieuwe dingen. De methode "SWPBS is door verschillende leerkrachten gelezen, zodat ze meer inzicht kregen in de methode.

Oordeelsvorming

Ik heb er lang over gedaan voordat ik de onderzoeksvraag op papier had staan. Dit kwam, omdat ik mijn toenmalige directeur niet kon overtuigen van mijn onderzoeksvraag. Door meer te lezen, te overleggen en te discussiëren, bleef ik scherp denken en stelde ik de vraag steeds bij. Uiteindelijk heb ik hem ervan kunnen overtuigen dat dit onderzoek van meerwaarde zou zijn voor de school. Zodra ik een oordeel had gevormd, pleegde ik overleg met mijn critical friends. Hierdoor bleef ik voortdurend kritisch kijken naar mijn vraag.

Communicatie

De communicatie heeft een belangrijke plaats ingenomen bij mijn onderzoek. Ik had te maken met verschillende groepen mensen die betrokken waren bij het onderzoek. Ik wilde mijn onderzoek goed kunnen uitvoeren en daar had ik hun hulp bij nodig. Ik heb veel overleg met hun gepleegd. In eerste instantie over het doel en de opzet van het onderzoek. Het was voor mij belangrijk dat ik ze deelgenoot maakte van mijn onderzoek. Nadat hun nieuwsgierigheid was gewekt en het onderzoek was goed gekeurd zijn we gestart. De communicatie moest helder en duidelijk zijn, open en eerlijk. Zo kon ik samen met hen het onderzoek goed afronden.

Toch merkte ik ondanks een goede communicatie van mijn kant, het altijd nog wel eens verkeerd kan gaan met de planning van het onderzoek. Mensen die niet betrokken zijn bij het onderzoek gooien dan roet in het eten en hebben niet juist gecommuniceerd. Ik heb me wel zo sterk ontwikkeld dat ik dit op een professionele manier heb kunnen oplossen.

Leervaardigheden

Tijdens de opleiding heb ik me zelf ontwikkeld tot een leergierig persoon. Eerst ontdekken hoe de verschillende bijeenkomsten over onderzoek, casus en kennisblok met elkaar samenhangen. Gelukkig had ik dit met hulp van critical friends snel door en kon ik me focussen op dat wat zeer belangrijk was. Het tweede punt waar ik echt op wilde letten was de tijdsplanning.

Ik heb me bewust vanaf het eerste moment vaste dagen vrijgehouden die ik voor de studie zou gebruiken. Als ik dit niet zou doen wist ik van mezelf dat ik op het einde in de knel zou komen te zitten en dit wilde ik voorkomen. De vaste dagen gaven me rust, ik kon literatuur lezen, informatie verwerken in mijn casussen en mijn onderzoek goed opstarten.

Ook de dagen die ik heb afgesproken met mijn critical friends waren voor mijn een extra leerpunt. Ik heb gerichter met het leerproces van de ander meegekeken en hier heb ik ook nog mijn leerpuntjes uit kunnen halen. We hebben elkaar geholpen. Dat heb ik zeer waardevol gevonden. Als laatste belangrijke leerpunt heb ik op een master niveau leren schrijven. Ik heb geleerd mijn verhaal op een correcte manier te schrijven en in de verschillende teksten gezorgd voor een goede opbouw van de woorden en zinnen.

Persoonlijke leerdoelen die volgen uit de sterkte-zwakte analyse in relatie tot de leerroute specifieke competenties, zoals die in de kennislijn aan de orde komen.

Inter persoonlijke competentie

Dit onderzoek gaat over het gedrag van de leerlingen. Ik vond het heel belangrijk dat de leerlingen er bij betrokken werden. Ik heb de leerlingen laten meedenken hoe we samen hun gedrag kunnen verbeteren. Ze hebben hun mening gegeven over de methode die is ingezet bij de verbetering van het gedrag. Dit betekende ook dat ik en mijn collega's aanpassingen hebben gedaan. Hierdoor kwam er meer structuur en duidelijkheid voor iedereen.

Ik heb geleerd dat je veel bereikt als je met de leerlingen praat en niet over de leerlingen.

Ortho pedagogische competentie

Deze competentie liep als een rode draad door mijn onderzoek heen. Ik heb onderzocht hoe competent de leerkracht bij mij op school zijn. Het is belangrijk dat je als leerkracht de leerlingen een veilig leer- en leefomgeving biedt. Ik heb samen met mijn collega's ons eigen handelen bekeken en daar waar nodig was aanpassingen gedaan.

Ik vind het fijn dat mijn collega's er open voor stonden om dit samen met mij te doen. Met mijn kennis die ik heb opgedaan tijdens de kennisblokken heb ik mijn collega's goed kunnen begeleiden. We belonen nu het goede gedrag met sterren en complimentjes, daarnaast geven we ook zelf het goede voorbeeld.

Orthodidactische competentie

Gedurende de opleiding heb ik veel kennis opgedaan en handreikingen gekregen die ik nu in de praktijk zelf kan toepassen. Ik ben sterk gegroeid in toepassen van deze kennis. Ik kijk nu gerichter naar de onderwijsbehoeften van een leerling. Ik heb mijn kennis en vaardigheden kunnen overbrengen op collega's waardoor we ons onderwijs beter aanpassen op de behoeften van de leerlingen. We werken samen, handelingsgericht en stemmen de aanpak van problemen zo goed mogelijk op elkaar af.

Organisatorisch competent.

Met dit onderzoek ben ik organisatorisch sterk gegroeid. Zo chaotisch als ik in het begin vaker was, zo overzichtelijk ben ik nu geworden. Ik heb tijdens dit onderzoek vaak en goed overlegt met mijn collega's, leerlingen en overblijfouders. Ik heb alle activiteiten die hebben plaatsgevonden duidelijk van tevoren aangegeven. Alle doelen en aanpakken zijn goed op elkaar afgestemd zodat ook iedereen zich er prettig bij voelde en begreep wat de bedoeling was. Ik heb open gestaan voor feedback en heb daar ook iets mee gedaan.

Tijdens dit onderzoek heb ik laten zien dat ik als gedragsspecialist en als leerkracht een team kan aansturen en coachen.

Competent in samenwerking met collega's

Ik ben zeker competent in de samenwerking met collega's. De samenwerking verliep uitstekend. In een jaar tijd heb ik, met medewerking van mijn collega's, mijn onderzoek naar tevredenheid kunnen afronden. Door een open en eerlijk houding naar elkaar hebben we onze samenwerking meer versterkt. Mijn collega's stonden open voor mijn hulp en begeleiding tijdens het hele onderzoek. Maar ik stond ook open voor hun ideeën en tips die mijn onderzoek naar een hoger niveau konden brengen. Ik heb mijn collega's deelgenoot gemaakt van mijn onderzoek.

Competent in samenwerking met omgeving

De samenwerking met de overblijfouders is aanzienlijk verbeterd. Deze contacten lopen eigenlijk via een contactpersoon voor het overblijven, maar gedurende mijn onderzoek heb ik zelf de contacten met de overblijfouders onderhouden. Dit was directer en makkelijker.

Ook de ouders van de leerlingen zijn op de hoogte gebracht van mijn onderzoek. Voorafgaand, halverwege en op het einde van het onderzoek zijn er informatiebrieven mee naar huis gegaan. Via de medezeggenschapsraad zijn er ook reactie van ouders teruggekomen met hun ideeën en bevindingen van dit onderzoek. Dit heeft de ouderparticipatie positief bevordert.

Competent in reflectie en ontwikkeling.

Ik heb tijdens de opleiding veel geleerd over mijn functioneren en handelen. Ik ben niet iemand die van zichzelf zegt dat ik het goed heb gedaan of dat ik veel kennis bezit. Ik ben iemand die dat steuntje in de rug nodig heeft om er zeker van te zijn dat ik op de goede weg ben. Een korte bevestiging dat ik het allemaal goed in beeld heb gebracht.

Door kritische feedback van Bert en Nadine durf ik te zeggen dat ik in deze competentie het sterkst gegroeid ben. Ik ben bewuster gaan kijken naar mijn eigen gedrag en heb mijn kennis op het gebied van gedrag enorm uitgebreid. Ik heb leren omgaan met tegenslagen en hier oplossingen voor bedacht.

Ook heb ik geleerd dat het schrijven van een onderzoek niet zo eenvoudig is. Ik heb veel kritische kanttekeningen bij mijn verslagen gehad. Ik ben toen gaan schrappen en toevoegen, ordenen en herordenen. Vele malen overnieuw lezen en weer te tekst aanpassen. Dit is mijn schrijfontwikkeling zeker ten goede gekomen.

8. Samenvatting

Op veel scholen kampen leerkrachten met ongewenst gedrag. Het liefst zien we dit natuurlijk niet en we proberen er dan ook met zijn allen zoveel mogelijk aan te doen om dit ongewenste gedrag te veranderen in gewenst gedrag.

Als leerkracht kijk je welke methode of aanpak het beste bij jou past om gewenst gedrag te stimuleren. Het werkt nog beter als je een methode vindt die je schoolbreed kunt inzetten, waardoor iedereen, die aan school verbonden is, hier profijt van heeft.

Ik heb ervoor gekozen om de methode “SWPBS” in te zetten bij het onderzoek, om na te gaan of we hiermee op basisschool CL het gedrag van de leerlingen kunnen verbeteren. Er zal een samenwerking plaatsvinden tussen de leerkrachten, leerlingen en overblijfouders. Alle drie de groepen kunnen een goede bijdrage leveren aan het verbeteren van gewenst gedrag. We gaan kijken naar de competenties van de leerkrachten, de school- en klassenregels worden onder nauwkeurig bekeken door de leerlingen en ook de overblijfouders zullen aanpassingen verrichten in het opstellen en hanteren van regels tijdens het overblijven. Er wordt een gedragsprotocol opgesteld en er zal gewerkt worden met een beloningssysteem. Dit krijgt vorm door het uitdelen van “sterren”.

Het onderzoek is uitgevoerd in de groepen 5 t/m 8 van de basisschool, omdat hier de meeste problemen werden geconstateerd.

De resultaten van het onderzoek zijn positief. Zowel leerkrachten, leerlingen als de overblijfouders zien een vooruitgang in het gedrag. Er is voor iedereen meer duidelijkheid en structuur gekomen in het hanteren van de school-, klassen- en overblijfregels.

De resultaten geven ook aan dat, door in te zetten op het belonen van gewenst gedrag en het negeren van ongewenst gedrag, het ongewenste gedrag afneemt.

Ik heb enkele aanbevelingen gedaan. Volgend schooljaar zal er gekeken worden naar een methode voor SEO. In het nieuwe schoolplan heeft het team aangegeven dat dit een van de belangrijkste zaken is die komend schooljaar aangepakt gaat worden.

Daarnaast zal het beloningssysteem ingezet worden in de groepen 1 t/m 4 om ook deze leerlingen al op jonge leeftijd bewust te maken van gewenst gedrag.

In de toekomst zullen leerkrachten zich blijven ontwikkelen met hulp van intervisie, cursussen of opleiding en handelingsgericht werken om hun kennis en vaardigheden op het gebied van gedrag te verbeteren.

9. Literatuur

Andel, L. van, Galjaard, S., Verhoog, E., Wit, P. de. (2008) *Leraren en...competenties. Werken aan je vakbekwaamheid*. Amersfoort: Kwintessens

Beets-Kessens, A., Deley, T., Donkers, A., Galen, T. van, Smeets, K., Vugt, P. van. (2003) *Gedrag begrijpen*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant

Claasen, W., Bruïne, E. de, Schuman, H., Siemons, H., Velthoven, B. van. (2009) *Inclusief Bekwaam*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant

Clijnen, A. (2007). *Handreiking 1-zorgroute voor leerkrachten en internbegeleiders in het primair onderwijs*.

WSNS plus en KPC Groep

Dekker, J., Zijlstra T. (2003) *Competenties in beeld, Praktijkboek voor ontwikkeling en onderzoek*. Baarn: HBUitgevers

Förre, M., Schouten, E. (2009) *Klassenmanagement in de basisschool*. Amersfoort: CPS

Golly, A., Sprague, J. (2009) *Positive Behaviour Support, Goed gedrag kun je leren! Doelmatige strategieën voor in de school*. :Uitgeverij Pica

Gordon, TH., Burch, N. (2005) *Bewust omgaan met leerlingen. De manier van samenwerken en communiceren in het onderwijs*. Baarn: Tirion uitgevers

Harinck, F. (2009) *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant

Janssens, H. (2003). *Groep in beeld,boek 4 De klassenorganisatie*. Doetinchem:SON opleidingen bv

Jeninga, J. (2007). *Professioneel omgaan met gedragsproblemen*. Baarn : HBUitgevers

Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J., & Scheepsm, W. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek, een handreiking voor leraren*. Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff

Krab, K.J., Engelen-Snaterse, T.J., De Boer-Boosman, B.R. (2000) *Gedragsverandering binnen en buiten de klas*. Amersfoort: CPS

Lewis, T. (2010) *Presentatie Supporting Students with Challenging Behavior in the Classroom* Arnhem: Conferentie, Passend omgaan met gedrag.

Lieshout, T. van (2009). *Pedagogische adviezen voor speciale leerlingen*. Houten: Bohn

Marzano, R.J., Marzano, J.S. & Pickering, D.J. (2010). *Wat werkt: pedagogisch:handelen & klassen management, evidence-based strategieën voor iedere leraar*. Vlissingen: Bazalt

Pameijer, N. & Beukering, T. van (2008). *Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider*.

Leuven/Voorburg : ACCO

Swenne, K. (2010) *De invloed van klassenmanagement op gedrag van leerlingen*. Meesterstuk in het kader van de opleiding Master SEN gedragsspecialist. Sittard, Fontys OSO

Teitler, P. (2009). *Lessen in Orde*. Bussum: Coutinho

Vaessen, G. (2010) *Autisme...En nu?* Amersfoort/Apeldoorn: Garant

Vaessen, G. (2007). *Een wervelleerling , Praktisch handboek voor ouders met ADHD en een pittig of tegendraads gedrag*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant

Woltjer, G., Janssens, H. (2006) *Hoe ga je om met leerlingen op school, Competenties in de praktijk*. Groningen: Wolters-Noordhoff

WOSO, Werkverband Opleidingen Speciaal Onderwijs, SBL Stichting Beroepskwaliteit Leraren en ander onderwijspersoneel. (2004) *Bekwaam en speciaal, generiek competentieprofiel speciale onderwijszorg*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant

10. Bijlagen
